

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINI KASBIY RIVOJLANTIRISHNING ILMIIY-PEDAGOGIK JIHLTLARI

Muxammadiyeva Xadicha Karomatovna - Nizomiy nomidagi TDPU
“Boshlang‘ich ta’lim pedagogikasi” kafedrasida katta o‘qituvchisi (PhD)
Yusupova Go‘zal Quvondiq qizi - Boshlang‘ich ta’lim fakulteti 2-bosqich
talabasi

Annotatsiya: Maqolada boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish va kasbiy rivojlantirishning ilmiy-pedagogik muammo sifatidagi ahamiyati tadqiq qilingan. Unda xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning fikrlari umumlashtirilgan. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini kasbiy rivojlantirish tamoyillari, nazariy va pedagogik jihatlari ilmiy asoslangan.

Tayanch so‘zlar: kasbiy rivojlanish, o‘zini o‘zi rivojlantirish, uzluksiz malaka oshirish, kasbiy ehtiyoj, “hayot davomida o‘qish” tamoyili.

НАУЧНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ

Аннотация: В статье рассматривается важность совершенствования методической подготовки и повышения квалификации учителей начальных классов как научно-педагогическая проблема. Обобщены взгляды зарубежных и отечественных исследователей по теме. Научно обоснованы принципы, теоретические и педагогические аспекты повышения квалификации учителей начальных классов.

Ключевые слова и понятия: профессиональное развитие, саморазвитие, непрерывное обучение, профессиональная потребность, принцип «непрерывное обучение».

SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL ASPECTS OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS

Abstract: In the article is discussed the importance of perfection the methodological training and professional development of primary school teachers as

a scientific and pedagogical problem. It summarizes the views of international and domestic researchers. The principles, theoretical and pedagogical aspects of professional development of primary school teachers are scientifically based.

Key words and concepts: professional development, self-development, continuous training, professional need, the principle of “lifelong learning”.

Respublikamiz mustaqil davlat sifatida demokratik jamiyat qurish, dunyodagi eng rivojlangan mamlakatlar qatoridan o‘rin olishni o‘z oldiga maqsad qilib qo‘ygan ekan, bu xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimi oldiga ham muayyan vazifalar qo‘yadi. Mazkur vazifalar umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan o‘qituvchilarning kasbiy-metodik tayyorgarligini rivojlantirish bilan belgilanadi.

O‘qituvchilarning kasbiy-metodik tayyorgarligi ularning kasbiy faoliyatga doir bilimlar, ta’lim-tarbiya jarayonini tashkil qilish, o‘z-o‘zini rivojlantirish kabi asosiy kasbiy faoliyat sohaslarida aks etadi [2]. Bu esa o‘z navbatida, o‘qituvchining o‘z fanini o‘qitishga doir bilimlarni mukammal bilishi va harakatga keltirishi, ta’lim jarayonini loyihalash, tashkil qilish va baholash uchun zarur bo‘lgan tayanch kompetensiyalarni egallashi, shuningdek, o‘qitish va tarbiyalash jarayonini ta’lim sohasidagi innovatsion ilmiy yutuqlar, zamonaviy pedagogik va axborot-kommunikatsiya texnologiyalari asosida intensiv tashkil etish, uzluksiz va tizimli o‘z-o‘zini rivojlantirishni talab etadi [3].

“O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohaslarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-6108-son Farmoniva mazkur Farmon ijrosini ta’minlash maqsadida 2020-yil 6-noyabrda qabul qilingan “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4884-son qarorda mamlakatimiz ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohaslarini takomillashtirish, jamiyatimizda o‘qituvchi va pedagog xodimlar, ilmiy va ijodkor ziyolilarga bo‘lgan hurmat e’tiborni yanada oshirish, o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirish, tizimda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish maqsadida O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohaslarini yanada rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari belgilab berildi [1].

Bilimga asoslangan iqtisodiyot ta’lim va kasbiy tayyorgarlikning yangi modellarini talab qiladi. Bunda davriy malaka oshirishdan farqli ravishda ijtimoiy va iqtisodiy muvofiqlik imkoniyatiga ega bo‘lgan «hayot davomida o‘qish» tamoyili asosida uzluksiz malaka oshirish tizimini takomillashtirib borish maqsadga muvofiq

hisoblanadi. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining malakasini oshirish tizimida metodik tayyorgarligini takomillashtirish, uzluksiz kasbiy rivojlantirishning ko‘p jihatdan nazariy yoritilishiga qaramay, jamiyat, fan va ta‘limning yangi yo‘nalishlari o‘qituvchini innovatsion metodik tayyorgarligini takomillashtirish, uzluksiz kasbiy rivojlantirish zaruriyatini kuchaytiradi [4, 5].

Shundan kelib chiqib, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish, uzluksiz kasbiy rivojlantirish muammosini ilmiy jihatdan tahlil qilish natijasida quyidagi qarama-qarshiliklar mavjudligi aniqlandi:

- zamonaviy ta‘limni innovatsion jarayonlarga yo‘naltirish va boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining innovatsion o‘quv jarayonini amalga oshirishga doir nazariy va uslubiy tayyorgarligi o‘rtasida [6];

- boshlang‘ich sinf o‘qituvchisini uzluksiz kasbiy rivojlantirish zarurati va mavjud holatda bu jarayonga ilmiy-metodik yondashuvlar yetarli darajada rivojlanmaganligi o‘rtasida [7];

- o‘qitishning an‘anaviy bilimga asoslangan yondashuvi va boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish, uzluksiz kasbiy rivojlantirishda kompetentlikka asoslangan, faol va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlarni talab qiladigan ta‘limdagi zamonaviy innovatsion tendensiyalar o‘rtasida [8];

- o‘qituvchilarning innovatsion metodik tayyorgarligi sifatini oshirish zaruriyati va boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish uchun rivojlantiruvchi texnologiyalar va mexanizmni resursli qo‘llab-quvvatlashning yetishmasligi o‘rtasida [9].

Yuqorida qayd etilgan obyektiv va subyektiv ziddiyatlar pedagogik hodisaning mohiyatini – boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish uchun pedagogik shartsharoitlarni aniqlashdan iborat bo‘lgan tadqiqot muammosini faollashtiradi [10]. Mavzuga doir ilmiy adabiyotlar va mavjud holat tahlilidan ko‘rinadiki, quyidagilar o‘qituvchining metodik tayyorgarligini takomillashtirish, o‘zini o‘zi tahlil qilish va baholash, o‘zini o‘zi rivojlantirish, uzluksiz malaka oshirish zaruratini keltirib chiqaradi:

- ta‘lim sohasida xalqaro tajribalar va qiyosiy tahlil natijalari;
- zamonaviy texnologiyalarning takomillashuvi;
- jamiyat ehtiyoji hamda ta‘limga bo‘lgan talabning o‘sishi;
- jamiyat ehtiyoji va talablari asosida o‘qituvchi rolining o‘zgarishi;

- DTS va o‘quv dasturlarining optimallashtirilishi [11, 12].

Jamiyatdagi globallashtirishning keskin o‘tib borishi, jahon miqyosida ta’lim tizimidagi islohotlar mazkur jarayonning faol ishtirokchisi va amaliyotga tatbiq etuvchi takomillashtirish, kasbiy rivojlantirishni talab etadi. Buning uchun esa, dunyo ilm-fanida o‘qituvchi kompetensiyasini shakllantirish, o‘qituvchilarning metodik tayyorgarligini takomillashtirish orqali ularni kasbiy rivojlantirish bo‘yicha pedagog va uslubchi olimlar tomonidan olg‘a surilgan ilmiy-nazariy qarashlarni o‘rganish lozim [13, 14]. Ammo, mazkur tadqiqotlar va boshqa pedagogikpsixologik ilmiy tadqiqot ishlarida boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish va kasbiy rivojlantirish ilmiy pedagogik muammo sifatida yetarli darajada tadqiq etilmagan. Xususan:

- ayrim tadqiqotlarda bo‘lajak kasb ta’limi o‘qituvchilarini kasbiy shakllantirish masalalari keng yoritilgan;

- o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish bo‘lajak mutaxassislar misolida o‘rganilgan;

- geometriyani o‘qitish jarayonida talabalarning metodik tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyasi, shuningdek, pedagog kadrlar malakasini oshirish va kasbiy faoliyati monitoringini tashkil etish mazmuni, ko‘rsatkichlari, infratuzilmasi, dasturiy va metodik ta’minoti, axborot resurslarini shakllantirish tizimi, pedagogik va texnik bilimlar integratsiyasi asosida kasbiy faoliyatga tayyorgarlikni diagnostika qilish usullari ishlab chiqilgan; boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini kasbiy rivojlantirishga doir xorijiy va mahalliy tadqiqotchilarning fikrlari umumlashtirilmagan;

- boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish va kasbiy rivojlantirish muammolari alohida qayd etilmagan;

- o‘qituvchilarning kasbiy va metodik tayyorgarligiga qo‘yiladigan zamonaviy talablar, o‘qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish mazmuni, mexanizmi, shart-sharoitlari va metodikasi mazkur tadqiqotlarda yoritilmagan;

- boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini kasbiy rivojlantirish tamoyillari, nazariy va pedagogik jihatlari ilmiy asoslanmagan.

Bu esa, o‘z vaqtida, o‘qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish bilan bog‘liq quyidagi vazifalarni hal qilish zaruriyatini keltirib chiqaradi:

- boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kasbiy ehtiyojlaridan kelib chiqib, metodik tayyorgarlikni takomillashtirish, kasbiy rivojlantirishga doir tizimli va

uzviy amalga oshirish lozim bo‘lgan ustuvor vazifalarni aniqlash va belgilash [15, 16].;

- boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini kasbiy rivojlantirish omillari, o‘qituvchida professionallikni rivojlantirishga doir kasbiy rivojlanishning bosqichlari va darajalarini aniqlash va belgilash [17, 18].

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish va kasbiy rivojlantirishning ilmiypedagogik muammo sifatidagi ahamiyatini tadqiq qilish, boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini kasbiy rivojlantirish tamoyillari, nazariy va pedagogik jihatlarini ilmiy asoslashdan iborat [19, 20].

Yuqoridagi maqsadga erishish va tegishli vazifalarni bajarish uchun pedagogik kuzatuv (qisqa muddatli), pedagogik monitoring, umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan boshlang‘ich sinf o‘qituvchilari va boshlang‘ich ta’lim o‘qituvchilarining malakasini oshirish kurs tinglovchilari bilan suhbat usullaridan foydalanildi.

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish va kasbiy rivojlantirish zaruriyatini belgilovchi bosh mezon bu inson oldiga qo‘yilgan maqsad bo‘lib, unga erishish uchun vazifalar belgilash, tashkil etiladigan faoliyatni oldindan rejalashtirish, amalga oshirish yo‘l-yo‘riqlarini tanlash va loyihalashtirish, maqsad va natijani muvofiqlashtirish zarur hisoblanadi[21, 22].

Demak, har bir o‘qituvchi o‘z-o‘zini kasbiy rivojlantirish uchun ma’lum darajada o‘z dunyoqarashiga, tafakkuri, tasavvuri va mavjud bilimiga, shaxsiy va kasbiy ehtiyojlariga asoslanadi.

O‘qituvchilarda o‘z-o‘zini kasbiy rivojlantirish yo‘nalishida shakllantiriladigan ehtiyoj davlat va jamiyat ehtiyojlaridan kelib chiqishi lozim [23, 24]. Metodik tayyorgarlikni takomillashtirish va o‘z-o‘zini kasbiy rivojlantirishga bo‘lgan ehtiyoj yetarlicha shakllantirilsa, o‘qituvchilarda o‘z kasbiga oid yangiliklarni, fan-texnika yutuqlarini o‘rganishga qiziqish shakllanadi, bu o‘z navbatida o‘qituvchilarda mustaqil ta’lim olish ya’ni mustaqil o‘rganish, o‘z-o‘zini rivojlantirish ko‘nikmalarini shakllantirishga, bu orqali o‘qituvchilarda metodik tayyorgarlikni takomillashtirishga xizmat qiladi [2].

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash joizki, jamiyatning ehtiyojlari, fan va amaliyotning rivojlanishi, inson shaxsini rivojlantirishga tobora ortib borayotgan talablar, o‘zgaruvchan ijtimoiy jarayonlar va vaziyatlarga tez va adekvat javob

berish qobiliyati, o‘z faoliyatini qayta qurishga tayyorligi va yangi, yanada murakkab muammolarni mohirona hal qilishga tayyorligi bilan belgilanadi.

O‘z-o‘zini rivojlantirishning ma‘nosi bilim faoliyati qoniqishida, o‘qituvchining ortib borayotgan ehtiyojida, uzluksiz ta‘lim orqali o‘zini o‘zi anglashda namoyon bo‘ladi [25, 26]. O‘z-o‘zini rivojlantirishning mohiyati aqliy mehnatning texnikasi va madaniyatini, muammolarni bartaraf etish, mustaqil ravishda o‘z ustida ishlash, shu jumladan kasbiy mahoratni o‘zlashtirishdir [27, 28].

Pedagogik faoliyatdagi boshqaruvchanlik, texnologik usul va uslublarni ishlab chiqish;

– pedagogik faoliyatning har bir aniq turini loyihalash, tashkillashtirish va amalga oshirish;

– o‘qitish jarayoniga mantiqiy yakunlangan pedagogik texnologiyalarni loyihalashtirish va amalga oshirish;

– pedagogik masalalarni ilgari surishda o‘quvchilarning ta‘limiy ehtiyojlari va bilim darajasini hisobga olish [29, 30];

– o‘quvchilarning faoliyati natijalarini baholash va hisobga olish;

– o‘quvchining motivatsiyasini rivojlantirish;

– o‘quvchi bilan ta‘lim jarayonida o‘zaro munosabatlarni shakllantirish;

– o‘quvchilarning ta‘limiy ehtiyojlarini va jamiyatning talablarini ko‘ra bilish;

– kasbiy kompetensiyaning shakllanish istiqbolini belgilash va uni amalga oshirish [31, 32];

– o‘quvchining samarali ta‘lim olishi va natijaga erishishi uchun metodik tizim yaratish;

– o‘quvchilarning xalqaro baholash tadqiqotlariga tayyorgarligining metodik tizimini yaratish va amaliyotga tatbiq etish.

Adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli «O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida»gi Farmoni. O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to‘plami, 2017 yil, 6-son, 70-modda.

2. Muslimov N.A. Kasb ta‘lim o‘qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped.f.dok. ..diss. –T.: 2007, -315 b.

3. Muxammadeva X. K., Nurmuratova I., Tulaganova S., Jumaniyazova M. (2022). O‘quvchilardagi kitobxonlik madaniyati orqali altruistik motivlarni

rivojlantirish. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 2(3), 1284-1288.

4. Мухаммадиева Х. К., Исматуллаева Ф.Р. (2022). Бошланғич синфларда дидактик жараёнда боланинг ривожланишини таъминловчи технологияларни такомиллаштиришнинг илмий-педагогик таҳлили. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS),2(2), 77-82.5.

5. Muhammadiyeva X.K., Ergasheva G.Z. (2021). Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutq madaniyatini shakllantirish metodikasi. Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS),1(2), 10-14.

6. Эргашева Г.М., Мухаммадиева Х.К., Артикбаева Н.Н. (2021). Синфдан ташқари машғулотлар орқали ўқувчиларни ижодий фаолиятга йўналтириш методлари. Science and Education, 2(5), 578-582

7. Салаева М.С. Педагогик профессионализм: Монография. - Т.: “LESSON PRESS” nashriyoti, 2022. - 168 б.

8. Salayeva M.S. Uzluksiz ta'lim tizimida shaxs mobilligini shakllantirish Monografiya – Т.: 2024. - 128 б.

9. Салаева М.С. Муҳандис-педагог касбий компетентлиги ва профессионализмга психологик ёндашув // Maktab va hayot. № 2. 2012. – Б. 29-31.

10. Салаева М.С. Профессионализм ва касбий компетентлик / “Наука, образование и производство в обеспечении устойчивого развития инновационной экономики” материалы научно-практической конференции. Филиал МГУ имени В.М.Ломоносова. 15-16 апреля 2014 года. Часть 1. –С.215-217.

11. Салаева М.С. Мутахассис касбий фаолиятини аниқлашда психограмма ва профессиограмманинг аҳамияти / “Глобал олий таълим тизимида илмий тадқиқотларнинг замонавий услублари” мавзусидаги Халқаро илмий конференция. Навоий давлат педагогика институти – Бухоро давлат университети. 2015 йил 9 апрель. Навоий – 2015. –Б.252-254.

12. Салаева М.С. Педагогнинг касбий компетентлиги ва профессионализмга психологик ёндашув / “Психология фани ва ёшларнинг ривожланиши” мавзусидаги Халқаро онлайн конференция / “INTERNATIONAL PSYCHOLOGY SUMMIT” (Халқаро психология САММИТИ). ЎзМУ. 2020 йил 27-28 июль. – Б.205- 211.

13. Салаева М.С. Специфика профессиональной деятельности учителя начальных классов / "Мактабгача таълимда оила, мактаб ва ОТМ ҳамкорлиги: муаммо ва ечимлар" мавзусидаги Республика илмий-амали онлайн конференция / Муқимий номидаги Қўқон давлат педагогика институти. Қўқон - 2020. Электрон тўплам. - Б.169-172.

14. Салаева М.С. Педагог профессионализмининг шаклланиши интегрatív психологик ҳодиса сифатида / Материалы международной научной конференции “Педагогические и психоллингвистические особенности развития, формирования и становления личности врача”. – Самарканд. Самаркандский государственный медицинский институт. (СамГМИ) 5 мая 2021 года. Электронный сборник. – С.178-180.

15. Салаева М.С. Педагогнинг самарали инновацион фаолиятини таъминлашда шахсий-касбий ривожланишини психологик қўллаб-қувватлаш / Инновацион таълим: халқаро тажриба, муаммо ва ечимлар” мавзусидаги Халқаро илмий-амалий анжуман. Тошкент шаҳридаги ЁДЖУ техника университети. Электрон тўплам. 3-қисм. 2021 йил 21 апрель. - Б.405-407.

16. Салаева М.С. Педагог профессионализмининг шаклланиши касбий кадриятларни ўзлаштиришга йўналтирилган ижтимоий-психологик жараён сифатида // «Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў» журналы № 3/2 - 2022 жыл ISSN 2181-7138. – Б.48-52.

17. Салаева М.С. Педагогнинг ўз-ўзини касбий такомиллаштириши ва ўз имкониятларини рўёбга чиқаришининг психологик механизмлари // «Муғаллим ҳам ўзликсиз билимлендириў» журналы № 6/3 - 2022 жыл. – Б. 83-88.

18. Салаева М.С. Инновацион таълим шароитида педагогнинг шахсий-касбий ривожланишининг психологик омиллари // “Образование и наука в XXI веке” международный научно-образовательный электронный журнал. ISSN: 2658-7998. Электронный журнал. Выпуск № 12 (том 3) (март, 2021). - С.567-570.

19. Салаева М.С., Джумабаева М. Таълимни модернизациялаш шароитида педагог шахсининг ижтимоийлашуви ва профессионаллашуви // UzACADEMIA Ilmiy-uslubiy jurnali ISSN (E) – 2181 - 1334 Barcha sohalar bo‘yicha electron jurnal. VOL 2, ISSUE 9 (19), July 2021 Part - 1. - С.54-60.
www.academscience.uz

20. Салаева М.С., Абдурасулова Ш.К. Педагог профессионализмининг шаклланиши касбий кадрят сифатида намоён бўлиши // Eurasian journal of social sciences, philosophy and culture. Innovative Academy Research Support Center. ISSN 2181-2888. With Impact Factor: 8.2. Volume 2 Issue 02, February 2022 Pages 183 -188. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6242575>

21. Салаева М.С., Джумабаева М.Б. Педагогинг кичик мактаб ёшидаги болаларни ижтимоий мобиллигини оширишга таъсири // Ijtimoiy fanlarda innovasiya onlayn ilmiy jurnali, ISSN - 2181-2608. With Impact Factor: 8.2 SJIF: 5.426 - Б. 59–62. Retrieved from <http://www.sciencebox.uz/index.php/jis/article/view/1552>

22. Salayeva M.S. Professional darajaga erishish maqsadida pedagogning virtual mobilligini rivojlantirish / “Xorijiy tillarni o‘qitishning dolzarb masalalari: muammolar va yechimlar xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjuman materiallari. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti. Elektron to‘plam.. 2021-yil 5-may. - B.230-234.

23. Salayeva M.S., G‘ulamova S.R. Ta’limni axborotlashtirish sharoitida bo‘lajak pedagoglarning virtual akademik mobilligini shakllantirish / “Xorijiy tillarni o‘qitishda yangicha yondashuvlar” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy onlayn anjumani. Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o‘zbek tili va adabiyoti universiteti – T.: “Firdavs-Shoh” nashriyoti, 2022 – B. 209-213.

24. Salayeva M.S., Suyarova D.X. Pedagogning kasbiy faoliyatida pedagogik aks ettirishning o‘ziga xos jihatlari / «Білім беру қызметі: инновациялық әдістер, құралдар және тәсілдер» тақырыбындағы халықаралық форум материалдары – Шымкент: «Қызмет» баспаханасы, 2022. - B.449-459. ISBN 978-601-06-8694-6

25. Salayeva M.S., Yaqubova L.I. Pedagogning kasbiy taraqqiyotiga ta’sir qiluvchi omillar / «Білім беру қызметі: инновациялық әдістер, құралдар және тәсілдер» тақырыбындағы халықаралық форум материалдары – Шымкент: «Қызмет» баспаханасы, 2022.- B.459-466. ISBN 978-601-06-8694-6

26. Salayeva M.S. International Academic Research and Reviews in Educational Sciences / Chapter 4. Pedagogical professionalism: monograph. - Turkey: Serüven Publishing. First Edition • © March 2023. - 151 p.

27. Salayeva M.S., Koshnazarova M.A., Abdukodirov G., Radjabova D.A. Professionalism of the Teacher as a Pedagogical Credo in the Age of Innovation // Specialusis ugdymas / Special education 2022 1(43). Pp. 10571 – 10576. <https://www.sumc.lt/index.php/se/article/view/1637>

28. Salayeva M.S., Ergasheva G.M., Magdiyeva M.E., Shayunusova F.S. Scientific Aspects of Pedagogical Professionalism // Tuijin Jishu/Journal of Propulsion Technology. ISSN: 1001-4055 Vol. 44 No. 6 (2023). – Pp.2264-2270. <https://propulsiontechjournal.com/index.php/journal/article/view/3673/25>

29. Salayeva M.S. Formation of professional mobility of educators of pre-school education organizations / Pr-of. Dr. Ayla Oktay anısına düzenlenen 8. Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Eğitim Fakültesi. 26-28 Ekim 2023. – Pp.225-226.

30. Salayeva M.S. Psychological conditions for personal and professional development of future teachers. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS). ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P.231-233.

31. Salayeva M.S. Personal and professional self-development of a teacher to achieve a professional level. // Washington DC, USA International Journal of Engineering and Information Systems (IJEAIS) ISSN: 2643-640X. With Impact Factor: 3.2. Vol.5 Issue 3, March - 2021.- P. 234-237.

32. Salayeva M.S. Formation of teacher professionalism as an integration psychological event in the context of globalization of education // Washington DC, USA International Journal of Trend in Scientific Research Development (IJTSRD). Innovative Development of Modern Research. With Impact Factor: 6.410. E-ISSN 2456-6470. Special Issue – IDMR. April 2021.- P.114-116. <https://www.ijtsrd.com/humanities-and-the-arts/education/40073/formation-of-teacher-professionalism-as-an-integration-psychological-event-in-the-context-of-globalization-of-education/salaeva-muborak-saburovna>